

Salos egen Jesus

Hur översätter man en av världens mest kända rockmusikalerna utan att det blir töntigt? För Ola Salo var lösningen att hitta sångbarheten i språket.

TEXT: LOTTIE SÄLLSTRÖM RANDBALU FOTO: ANDERS HANSSON

Ola Salo bläddrar i ett inplastat häfte med Tim Rices originaltext. Det skymtar förbi små spår av översättningar, idéer och kommentarer – alla hastigt nedklottrade med en blyertspenna. Ofta på toaletten. Gärna mitt i natten.

– Det är som att stå i ett nattlandskap och ta en bild med väldigt stark blix – under en millisekund ser jag allting helt klart. Även om jag råkar vakna mitt i natten med en idé så har jag lärt mig att jag måste skriva ner den direkt. Annars är risken stor att jag glömmer den till nästa dag. Det blev rätt många nätter i början av översättningen som jag satt inne på toaletten och klottrade.

OLA SALO HADE två månader på sig att översätta den engelska originaltexten till musikalen Jesus Christ Superstar.

– Kanske låter det lite, men för mig var det väldigt mycket tid. Jag har aldrig haft så lång tid på mig för att skriva till The Ark. Tidigare har jag alltid skrivit parallellt med turnéer eller semestrar.

Till vardags är Ola Salo sångare och frontfigur i rockgruppen The Ark. Nu är han aktuell i huvudrollen i Malmö Operas uppsättning av Jesus Christ Superstar, med premiär den 31 oktober. Musiken är skriven av Andrew Lloyd Webber och originaltexten av Tim Rice. I Malmö är det alltså Ola Salo som står för den svenska nyöversättningen.

Översättningsarbetet började med att Ola Salo läste ett par sidor i den senaste svenska översätt-

ningen. Ganska snabbt insåg han att han ville göra en egen översättning för att till fullo kunna stå för vad han sjöng. För att undvika att bli påverkad lovade han sig själv att inte titta på någon av de andra översättningarna förrän hans eget första utkast var klart.

– Eftersom jag kan Jesus Christ Superstar utan och innan så har jag inte behövt jobba med notbilden. Alla fraseringar och melodier sitter i mitt huvud sedan många år tillbaka. Sedan jag var femton år har Jesus Christ Superstar varit en av mina största inspirationskällor.

Att texten alls skulle översättas var dock inte bestämt från början.

– Det var jag som föreslog det. Jag hade fått frågan från Malmö Opera och regissören Ronny Danielsson om vilket språk jag tyckte man skulle göra musikalen på. Eftersom det handlar om att berätta om Jesus på ett relevant sätt för en nutida publik svarade jag att det gör man bäst på svenska.

Bara tanken på att få översätta gjorde det också lättare för Ola Salo att tacka ja till huvudrollen.

– Jag ser mig själv som en *singer/songwriter*, med betoning på snedstreck. Jag är en artist som sjunger mina egna ord.

ATT ÖVERSÄTTA SÅNGTEXTER innebär vissa särskilda begränsningar. Melodin ligger redan fast och därmed också antalet stavelser i varje fras, samtidigt som eventuella rim bör hamna på

”Did you mean to die like that? /
Was that a mistake or /
did you know your messy death /
would be a record-breaker?”
”Visste du på korset redan /
blodig och såri’ /
att det var finalen /
på en sån kioskvälta-story?”

Ur Ola Salos översättning.

ungefär samma ställen som i utgångstexten.

– Visst var det svårt, men det var aldrig ångest. Det var mer som när man löser ett riktigt klurigt korsord som man till slut klarar: man har musiken klar, melodin klar och det gäller att hitta ett ord på si och så många stavelser som uttrycker det här och det här – var finns det?

En av utmaningarna var att få det lika sångbart på svenska som på engelska. Just själva sångbarheten är lösningen på tontighetsproblemet i översättningar av rockmusikaliska verk, menar Ola Salo.

– Får man bara till en fras som klingar bra på svenska så blir den inte heller tontig. Självklart har jag hjälp av att jag själv är sångare. Jag har en känsla för vad som kan låta sig sjungas eller inte, säger han och berättar att han hela tiden sjungit parallellt med skrivandet – varje mening har testats i sång många gånger om.

Ola Salo påpekar att många upplever det som väldigt tontigt när man sjunger rock på svenska.

– Svenskan är ju så klart inget tontigt språk i sig, men det upplevs ofta så i rockmusik. Det finns en klar risk att låta parodisk på ett ”mindre rockigt” språk än engelska.

Anledningarna till det menar han är att rocken är framvuxen i symbios med engelskan, med allt vad det innebär av elastiska diftonger och actionfyllda konsonantmöten. Han pekar på engelskans sångmässiga fördel av att ha en smälare placering i munnen och ett mer nasalt läge.

Jämfört med svenskans breda vokalljud, ofta långt bak i munnen, är engelskan ett smidigare och mer naturligt språk för just rock- och popmusik. Han menar att många av de artister som faktiskt sjunger på svenska snarast gör det på ett ”engelskt” sätt. De sjunger inte på sitt talspråk.

Vid sidan av detta handlar det också om ren betingning, om att vi är vana att höra rock på engelska.

EN ANNAN SVÅRIGHET med översättningen var engelskans komprimerade skrivsätt.

– Engelskan har en hög densitet, till exempel med alla apostroferingar. Att översätta *he’d* kräver på svenska minst tre stavelser. Samtidigt har orden ofta färre stavelser på engelska än på svenska, jämför till exempel *him* med *honom*.

I det sistnämnda exemplet har Ola Salo valt att översätta till talspråkets *han*. Talspråkliga varianter av andra ord har också kommit med, som *blitt* och *tatt* för *blivit* och *tagit*.

– Det ser verkligen hemskt ut i skrift – men det funkar oftast bra sjunget. Dessutom är det snabbt avklarat, jag tror inte att lyssnarna kommer att märka det, säger han och ler urskuldande, väl medveten om att vissa kommer att tycka att det är på tok för mycket talspråk.

Översättningen av själva titeln på musikalerna, ett av musikalens stora nummer, *Jesus Christ Superstar*, har han låtit vara.

– Det är alldeles för inarbetat för att kunna ändras på. *Jesus Christ Superstar* har blivit ett begrepp även på svenska.

Dessutom leker originaltexten med att karaktärerna både är människor och begrepp. Till exempel säger Jesus, när han fått reda på att Judas ska förråda honom, ”Din Judas!”. Det är en berättelse om människor samtidigt som det

handlar om de ”logotyper” som de blivit.

– I dag, år 2008, har även själva musikalen blivit en logotyp, säger Ola Salo, så varför inte spinna vidare på det i översättningen?

I **WEBBERS OCH RICES** original är slang ett medvetet stilistiskt grepp, vilket medfört att Ola Salo har funderat över vad det egentligen står för. Samtliga karaktärer talar gatuspråk, inte bara de unga utan även överstepräster och aristokrater. Ola Salo ser det som ett ”statement”. Webber/Rice placerade berättelsen om Jesus i en ungdomlig språkmiljö – och gjorde därmed sin egen tolkning av den.

– Musikalen skrevs i ungdomsrevolternas tid i slutet av sextiotalet, som hade en anda av att unga kan ha rätt gentemot gamla. Genom att placera handlingen i sin tids musikaliska och språkliga idiom, rock och slang, gav man uttryck för att de unga har samma äganderätt till passionsberättelsen och vad den betyder.

Trots slangens stora betydelse för originalverket har Ola Salo valt att nu, nästan fyrtio år senare, undvika att använda slang som han själv inte behärskar.

– Jag har valt att låta folk prata som jag och min omgivning gör. Jag har medvetet dragit ner på slang i texterna. Det viktiga för mig är att det finns en naturlig och trovärdig ton i sångtexterna – att karaktärerna uppfattas som riktiga människor. Ola Salo menar att hans eget sätt att skriva låtar återspeglas i översättningen. När han skriver för The Ark gör han det med influenser från såväl samtid och tidigt sjuttioital som mer antik tid.

– Jag har en stil när jag skriver texter och musik som ligger väldigt nära känslan i Jesus Christ Superstar.

Han blandar gärna Shakespeare, Bibelreferenser och nutida slang för att skapa kontraster mellan högtidliga stämningar, drastiska effekter och det vardagliga.

– Jag har samma slags språkliga attityd som Tim Rice hade när han en gång skrev Jesus Christ Superstar och blandade dåtid och nutid. Som översättare tillför jag en känsla av att veta hur det är att befinna sig i ett ”icketidsrum” – där alla tider existerar samtidigt.

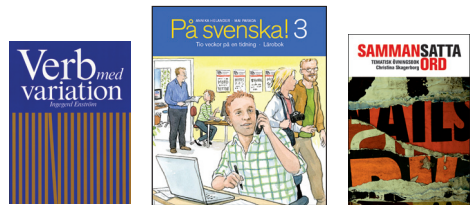
Lottie Sällström Randsalu är frilansjournalist.

Dina texter
kräver Exacta
översättningar!

EXACTA
ÖVERSÄTTNINGAR AB

info@exacta.nu
www.exacta.nu

Annonser

Läromedel i språk!

www.folkuniversitetetsforlag.se

 Folkuniversitetets förlag